

KOLEKCJE SPORNE. NOWE PODEJŚCIE DO DZIEDZICTWA POKAZÓW ETNOGRAFICZNYCH W EUROPIE ŚRODKOWEJ I WSCHODNIEJ

Projekt poświęcony jest zagadnieniu różnego typu kolekcji spornych (muzealne, uniwersyteckie, prywatne, wirtualne i in.) w krajach Europy Środkowej i Wschodniej. Na potrzeby projektu poprzez „sporne kolekcje” rozumiemy zbiory, zawierające obiekty pozyskane w trakcie/dzięki/w rezultacie organizowania pokazów etnograficznych w regionie w drugiej połowie XIX i w pierwszych dziesięcioleciach XX wieku. W kręgu naszych zainteresowań będą leżały obiekty tak różne jak ludzkie szczątki, gipsowe odlewy, nagrania dźwiękowe, kulturowe artefakty, tablice pomiarowe, fotografie, pocztówki, a nawet nowe obiekty wizualne – obiekty-informacje w przypadku kolekcji zdigitalizowanych. Będziemy zajmować się również współczesnymi praktykami, które związane są z ich przechowywaniem, przenoszeniem, eksponowaniem, konsumowaniem, a nawet intencjonalnym ukrywaniem oraz relacjami zachodzącymi pomiędzy obiektami, jak też pomiędzy obiektami a ludźmi, którzy mają z nimi kontakt. Zwrócimy uwagę, w jaki sposób i przez kogo, obiekty powiązane z publicznymi pokazami, które opierały się na żywej obecności przedstawicieli grup etnicznych spoza Europy, zostały pozyskane i włączone do kolekcji środkowo- i wschodnioeuropejskich.

Materialne dziedzictwo pokazów etnograficznych w tej części Europy pozostaje niemal całkowicie nieznane, albowiem badania na ten temat nie były jak dotąd prowadzone. Dlatego jednym z zasadniczych celów projektu jest zmapowanie i stworzenie katalogu spornych kolekcji, a w efekcie, ukazanie skali, statusu i specyfiki owych zbiorów i wchodzących w ich skład obiektów. Celem projektu jest także przeanalizowanie przyczyn zapomnienia, zaniedbania, zmarginalizowania wiedzy na temat zjawiska ludzkich wystaw i związanego z nimi dziedzictwa materialnego w regionie. Stawiamy hipotezę, że dziedzictwo pokazów etnograficznych w Europie Środkowo-Wschodniej, gdzie w przeszłości nie było kolonii zamorskich (niekiedy nawet państwowości), zostało zepchnięte do sfery nie-pamięci, ponieważ ma potencjał podważania współczesnych narracji tożsamościowych społeczeństw regionu, podtrzymujących przekonanie o braku udziału w kolonialnym przedsięwzięciu w jakiegokolwiek formie. Interesuje nas, jakie konsekwencje rodzi ów przekonanie, łącznie z możliwością reprodukcji wiedzy i wyobraźni kolonialnej. Przyjmujemy jednocześnie, że „wyrwane” z kontekstu i funkcjonujące w innym czasie i przestrzeni obiekty, są obecnie czymś więcej niż tylko „śladami kolonializmu”. Postaramy się dowiedzieć się, reprezentacjami czego są ów „pozostałości” dla mieszkańców Europy Środkowo-Wschodniej współcześnie.

Badając interesujący nas problem, wykonamy szereg kwerend w muzeach, archiwach i innych instytucjach kultury w Polsce i zagranicą. Przeprowadzimy wywiady z pracownikami muzeów, kuratorami wystaw, prywatnymi kolekcjonerami. Ważnym wymiarem naszych badań będą kwerendy online, gdyż jesteśmy zainteresowani nowymi możliwościami i wyzwaniem, jakie rodzą procesy digitalizacji kolekcji i związane z nimi procesy migracji danych. Ramy metodologiczne naszych badań wyznaczają: krytyka postkolonialna, krytyczne metody badań nad wizualnością, „trudnym/spornym dziedzictwem”, konsumpcją i materialnością, z ukierunkowaniem na podejścia skupione na obiekcie.

Istotnym wkładem projektu będzie zgromadzenie nowego materiału źródłowego i empirycznego oraz wprowadzenie go do światowej literatury naukowej. *Novum* stanowi również przyjęcie podejścia postkolonialnego. Badania porównawcze w różnych krajach Europy Środkowo-Wschodniej pozwolą określić skalę i zasięg zjawiska, jak też jego regionalną specyfikę. Badania nad materialnym dziedzictwem pokazów etnograficznych mają istotne znaczenia dla zrozumienia ikonografii współczesnej kultury popularnej, mechanizmów konstruowania wiedzy i obcości, procesów egzotyzyacji, wreszcie procesów tożsamościowych w tej części Europy.